

Regeringskansliet

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Remissyttrande gällande förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037, diarienummer LI2025/01587.

Sámiid Riikkasearvi (Svenska Samernas Riksförbund/SSR) har beretts tillfälle att avge yttrande över förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037.

Med anledning av detta lämnar SSR följande yttrande.

SSR:s inställning och kommentar på förslaget

Samerna erkänns i Sverige som urfolk och som en nationell minoritet. För urfolk har marken där de levt och verkat under lång tid stor betydelse för deras identitet, deras kultur och deras ekonomiska försörjning och för möjligheten att föra sitt arv vidare till kommande generationer.

Renskötselrätten utgör en särskilt rätt till fast egendom (bruksrätt). Genom rättspraxis (Girjasmålet, Skattefjällsmålet och Nordmalingsmålet) har det fastslagits att renskötselrätten grundas i ett långvarigt bruk genom urminneshävd och sedvana. Det är även klarlagt att det rör sig om en rättighet av civilrättslig karaktär och att renskötselrätten omfattas av egendomsskyddet enligt 2 kap 15 § regeringsformen på samma sätt som äganderätten.

Inom internationell rätt har det skett en utveckling av förståelsen av FPIC. Särskilt vad gäller beslut som har en negativ påverkan på urfolks egendomsrätt. Internationell rätt ställer numera krav på stater och staters skyldighet att nå konsensuslösningar. När beslut exempelvis påverkar samebys egendomsrätt krävs inte endast en formaliserad rätt att delta i beslutsprocesser. I vissa fall/ärenden måste stater få urfolks samtycke innan beslut fattas i ärendet. Högsta domstolen har i sin dom i Girjasmålet (NJA 2020 s 3) uttalat sig om skyldigheten att tolka och tillämpa svensk rätt fördragskonformt (p 93-94). HD har i anslutning uttalat sig om artiklar i FN:s urfolksdeklaration och ILO-konventionen 169 som utgör för Sverige bindande folkrättsliga principer och därför ska, som HD tydliggör, ges betydelse vid tolkningen av gällande rätt (jfr p 93, 130-132, 162-163).

I Girjasmålet (NJA 2020 s 3, p 92-93) har Högsta domstolen klargjort att vid rättstillämpning där det är fråga om att väga olika faktorer mot varandra ska samernas intresse av att kunna vidmakthålla sin kultur, däribland renskötseln, tillmätas särskild vikt. Högsta domstolen hänvisar

både till

grundlagen (1 kap 2 § 6 st RF) och Sveriges internationella åtaganden i detta sammanhang (bl a artikel 5.1 i ramkonventionen). Högsta domstolens resonemang i dessa delar speglar tydligt att det vid bedömningar av olika intressen varav renskötseln är ett, måste samebyarnas intresse tillmätas betydelse. Dessa principer får idag anses idag utgöra vägledande praxis

Renskötseln baseras på naturbete och fri strövning i största möjliga mån. utifrån att renskötselns förutsättningar förändrats över tid och betesmarkerna fragmentiserats av infrastruktur och konkurrerande markanvändning bedrivs rennärningen i stor utsträckning i närheten av vägar och järnvägar. Trafikolyckor med ren är vanligt förekommande, och resurser behövs för förebyggande insatser, något som saknas i den nationella planen.

Med planerad infrastruktur, trafikökning, hastighetsökningar och betesförlust på till följd av markanspråk kommer det redan idag omfattande merarbetet för åtgärder inom renskötseln att öka.

SSR anser att Trafikverket bör säkerställa att medel för att tillvarata samebyarnas rättigheter och renskötselns utövande finns. Behov av säkra passager och faunaövergångar är sedan länge känt, och behovet blir större i takt med att investeringar som leder till trafikökning och/eller hastighetsökning genomförs på både väg och järnväg. Enligt Trafikverkets nollvision bör det vara prioritet att underhålla befintliga viltstängsel, och att uppföra sådana där det saknas efter behov och i samråd med lokala aktörer. I dagsläget är röjning efter stängsel och reparationer av dessa eftersatt på många ställen i norra halvan av Sverige, speciellt där stora mängder snö påverkar viltstängslen. Detta är dock inte väldokumenterat då okulär besiktning av stängsel från vägbanan är det som i regel verkar vara den huvudsakliga metoden för besiktning och detta med varierande resultat.

Den nationella planen saknar tydliga insatser till skydd för rennärningens bedrivande samt en konsekvensanalys hur planen påverkar rennärningen.

SSR anser vidare att rennärningen som resurs i händelse av kris eller krig inte får utrymme, och detta även i trafiken. Varken renskötseln, renskötarna, trafikanterna eller samhället i stort gynnas av trafikdödade renar och därför bör Trafikverket tydliggöra hur de avser att minska trafikolyckorna. I nuvarande form anger planen bara att målet är ökade hastigheter och bärighet på vägar och järnvägar, men inte vilka problem som det kommer innebära för vilt och renar, samt även trafiksäkerheten. SSR anser därmed att mer medel bör avsättas för sådana åtgärder.

SSR vill slutligen även lyfta att förslaget är något svåröverskådligt och bitvis svårt att förstå, särskilt vad gäller konsekvenser. SSR vill här skicka med att framtida förslag bör förenklas och förtydligas för att på så sätt bli mer lättöverskådligt.

Utöver ovan nämnda synpunkter har SSR ingen erinran gällande förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037.

Anna-Karin Svensson

Näringsrådgivare

Jenny Wik Karlsson

Förbundsjurist/Verksamhetschef